

باورهای عامیانه ترکمنان (بخش پنجم)

باورهای مرتبط به هواشناسی

■ ترجمه و تألیف: آنا دودی کریمی

نویسنده، مترجم و پژوهشگر

فرهنگ و ادبیات ترکمن

«یکی از شاخه‌های مهم دانش عوام، هواشناسی سنتی است که در گذشته برای کشاورزان، دام‌پروران و مسافران اهمیت بسیار داشت. آنان برای دانستن وضع ترسالی یا خشک‌سالی و نیز سفرهای بین شهری با چهارپایان - که در زمستان‌های سرد چندین روز طول میکشید - نیازمند پیش‌بینی وضع هوا بودند و به نوعی دانش هواشناسی برای همه مهم و سرنوشت‌ساز بود» (غلامی، ۱۴۰۰:۹). در گذشته که ابزارهای پیشرفته امروزی برای پیش‌بینی وضعیت هوا وجود نداشت، مردم مناطق مختلف برای این امر از شیوه‌های مختلف سود می‌جستند. بزرگسالان و افراد باتجربه بر اساس برخی از نشانه‌ها و علائم، وضعیت هوای آن روز یا شب یا فردا و حتی فصل‌ها را پیش‌بینی می‌نمودند. بی‌تردید این امر در زندگی روزمره و ماهانه و سالیانه آنان تأثیر مهم و حیاتی داشت. اگر آنان زمان دقیق کاشت را نمی‌دانستند و با تأخیر به این امر مهم می‌پرداختند، محصول خوبی عاید آنان نمی‌شد. یا اگر بدون آگاهی از وضعیت هوای چند روز آینده به مسافرت می‌رفتند، چه بسا دچار مشکلات فراوان می‌شدند. بنابراین همان گونه که در چند سطر پیشین هم اشاره شد، دانش هواشناسی برای مردم مهم و سرنوشت‌ساز بوده است. مردم برخی مناطق «برای پیش‌بینی وضع هوا و بارندگی و طوفان از شیوه‌های مختلفی استفاده می‌کردند؛ از روی آواز و حرکت پرندگان، وضع ابر و مه، وزش باد، رعد و برق، گیاهان، تفال زدن، رفتار حیوانات ... وضع ماه و خورشید، حرکت ستارگان باران‌ساز مانند سهیل و شعرای یمانی و قران ماه و پروین که موجب تغییرات جوی خاصی می‌شده است، وضع بارندگی، سرما، طوفان و ترسالی یا خشک‌سالی را پیش‌بینی می‌کردند (همان، ۳۶).

در باورهای عامیانه ترکمنان در این ارتباط با توجه به علائم و نشانه‌ها، پیش‌بینی‌های مختلفی درباره وضعیت فصل‌های مختلف سال، نشانه‌های بارش باران و یا نباریدن باران، تغییرات جوی و ... صورت گرفته است. با توجه به فراوانی باورها در ارتباط با فصول سال ابتدا به این مورد می‌پردازیم. بیشتر باورها از میان فصول مربوط به زمستان می‌باشد.

■ بهار:

اگر دُرناها در فصل بهار، زودتر بیایند، بهار پربارش خواهد شد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۱).

■ تابستان:

- اگر در نوروز، یخ نازک روی آب را بپوشاند، تابستان خنک می‌شود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۴).
- اگر نسیم در نوروز، از سمت جنوب بوزد، هوای تابستان گرم خواهد شد و باد گرم خواهد وزید (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۵).
- اگر زمستان سرد باشد، تابستان گرم می‌شود (اورآیف، ۱۹۹۳: ۴۶).

■ پیش‌بینی وضعیت آب و هوای بهار و تابستان باهم:

- اگر ماه در نوروز از سمت شمال طلوع کند، بهار سرد و تابستان خنک می‌شود و اگر از سمت جنوب طلوع کند، بهار بی‌بارش و بی‌رطوبت و تابستان بسیار گرم خواهد شد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۴).
- اگر در نوروز، هوا گرفته و خفه باشد، بهار خشک، بی‌بارش و بی‌رطوبت و تابستان بسیار گرم خواهد شد (همان، ۱۲۵).
- اگر نسیم در نوروز از شمال بوزد، بهار بارانی و تابستان گرم می‌شود (همان).

■ پاییز:

- اگر ماه به هنگام طلوع، مایل به زردی باشد و پرتو افشانی کند، پاییز معتدل و اگر مایل به آبی باشد و پرتو افشانی کند، پاییز سرد خواهد شد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۲).
- اگر تخم خربزه از درون جوانه بزند، پاییز زودتر از موعد فرا می‌رسد و کار کشت زودتر تمام می‌شود (غوچمئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۷).
- اگر پوست انگور رسیده بدرخشد، پاییز پرمحصول خواهد شد (همان).
- اگر در ماه آگوست بوی خوشی از میوه‌ها پخش شود، پاییز پربرکت فرا می‌رسد (همان، ۲۶: ۲۰۰۵: ۱۱۵).
- اگر میوه تاج‌ریزی در تابستان زیاد باشد، در پاییز انتظار فراوانی را بکشد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۳) و یا در پاییز هوا بارانی می‌شود (غوچمئرادوف، ۲۷: ۱۹۹۵).

■ پیش‌بینی وضعیت آب و هوای زمستان:

- اگر خفاش در اواخر تابستان پرواز کند، زمستان زود فرا می‌رسد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۹) و در باوری شبیه به این «اگر خفاش در یکم آگوست در شب پرواز کند، زمستان زود فرا می‌رسد» (غوچمئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۶).
- اگر پرندگانی که در پاییز به قشلاق می‌روند از ارتفاع خیلی بالا پرواز کنند، زمستان به آرامی فرا می‌رسد و اگر این پرندگان نزدیک به زمین پرواز کنند، زمستان زودتر می‌رسد (غوچمئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۸، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۳).
- اگر پرندگان در پاییز در سطح بالای آسمان پرواز کنند، زمستان دیر فرا می‌رسد (اورآیف، ۱۹۹۳: ۴۶).
- اگر پوست گردو، خربزه و هندوانه‌های پاییزی ضخیم باشد، زمستان سرد خواهد شد (غوچمئرادوف، ۲۷: ۱۹۹۵، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۲).
- اگر پوست پیاز ضخیم و چند لایه باشد، زمستان سرد خواهد شد و اگر پوست پیاز نازک و کم‌لایه باشد، زمستان معتدل می‌شود (اورآیف، ۱۹۹۳: ۴۶، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۹).
- اگر اولین برف‌کی که در نوامبر بر روی زمین می‌نشیند، به مدت طولانی بر زمین باقی بماند، زمستان سرد می‌شود (غوچمئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۸، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۳).

- [برخی] بر این باورند که اگر آشیانه پرندگانی که برای قشلاق مانده‌اند، از مو، پر و علف‌های خشک ساخته شده باشد، زمستان سرد می‌شود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۱).
- به هنگام افتادن برگ‌های پاییزی به زمین، اگر سطح رویی بیشتر آن‌ها به طرف زمین باشد، نشان از آمدن زمستانی سرد است (غوج‌مئردوف، ۱۹۹۵: ۱۱).
- اگر خرگوش آشیانه‌اش را گود کنده باشد، زمستان سرد می‌شود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۰).
- اگر مورچه‌ها روی لانه خود خاک تلبار کرده و به قشلاق رفته باشند، زمستان سرد خواهد شد (همان). در باوری شبیه به این «اگر جلوی دهانه لانه مورچه‌ها، خاک انباشته شده باشد و موقع رفتن مورچه‌ها به قشلاق باشد، زمستان سرد می‌شود (غوج‌مئردوف، ۱۹۹۵: ۳۰).
- اگر ریزش موی سگ از قسمت سرش آغاز شود، هوا در زمستان سرد و اگر از قسمت بدنش شروع شود، زمستان معتدل خواهد شد (غوج‌مئردوف، ۱۹۹۵: ۱۱).
- اگر تارهای عنکبوت در هوای آزاد شناور باشد، زمستان سرد و خشک خواهد شد (غوج‌مئردوف، ۱۹۹۵: ۳۰، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۴).
- اگر در پاییز تارهای عنکبوت در مزارع زیاد باشد، در زمستان خشک‌سالی می‌شود (اورایف، ۱۹۹۳: ۴۶).
- اگر درختان بعد از سرما زدن، برگ‌هایشان را بتدریج بریزند، زمستان چندان سرد نخواهد شد، ولی اگر درختان برگ‌هایشان را یکباره یا در کوتاه مدت و یا درازمدت نریزند، زمستان سرد می‌شود (غوج‌مئردوف، ۱۹۹۵: ۳۱).
- اگر اولین بارندگی ماه نوامبر در شب اتفاق بیفتد، زمستان سرد می‌شود و اگر در روز ببارد، زمستان معتدل می‌شود (غوج‌مئردوف، ۱۹۹۵: ۳۱، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۷).
- در تابستان که چوبک گل می‌دهد، اگر گل‌هایش قرمز روشن باشد، زمستان سرد و اگر قرمز متمایل به زرد باشد، زمستان معتدل خواهد بود (غوج‌مئردوف، ۱۹۹۵: ۲۷).
- اگر کلاغ‌ها در زمستان قارقار کنند، اینگونه استنباط شده است که این عمل نشانه باریدن برف است. (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۰).
- اگر اولین برفک صبحگاهی که در پاییز بر روی زمین می‌نشیند، مدت طولانی بماند، زمستان پربرفی پیش‌رو خواهد بود (اورایف، ۱۹۹۳: ۴۶، غوج‌مئردوف، ۱۹۹۵: ۲۷، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۳).
- اگر در ماه آخر پاییز آسمان رعد و برق بزند، زمستان پربرفی پیش‌رو خواهد بود (غوج‌مئردوف، ۱۹۹۵: ۳۱، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۷).
- اگر در تابستان علف‌های هرز در زمین پخش نشوند و به حالت عمودی رشد کنند، زمستان پربرفی پیش‌رو خواهد بود (اورایف، ۱۹۹۳: ۴۷، ۴۶، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۹).
- اگر آب بستر رودخانه در ماه نوامبر بیشتر از قبل شود، زمستان، بارانی خواهد بود (غوج‌مئردوف، ۱۹۹۵: ۲۸).
- اگر موش‌های صحرایی به تکاپو بیفتند و غلات و ته مانده ساقه گندم و جو را به لانه‌شان ببرند، زمستان سختی در پیش‌رو خواهد بود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۸).
- اگر بهار پربارش، تابستان مرطوب، پاییز کمی گرم باشد، زمستان مدت طولانی دوام خواهد داشت (اورایف، ۱۹۹۳: ۴۷، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۰).
- اگر زمین در زمستان به شدت یخ بندد، گندم پر حاصل می‌شود (اورایف، ۱۹۹۳: ۴۶، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۷).

■ پیش‌بینی وضعیت آب و هوا با توجه به وضعیت آب و هوای نوروز:

در ارتباط با نوروز باورهای متعددی در میان ترکمن‌ها رایج است. در این جا چند مورد را در ارتباط با بحث مورد نظر می‌آوریم.

- اگر آسمان در شب نوروز، ابری و یا مه‌آلود باشد، آن سال بسیار پر بارش می‌شود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۴).
- اگر در نوروز برف و باران بیارد، آن سال بسیار پر بارش خواهد شد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۴) و یا پر محصول خواهد شد (غوچ‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۳۱).
- اگر هوا در نوروز ابری باشد، تا ماه ژوئن ابری خواهد بود (غوچ‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۳۱، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۵).
- اگر در نوروز هوا بسیار گرم بشود، ممکن است که با کم‌بارشی مواجه بشویم (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۴).
- اگر در ایام نوروز در سبیده دم، برفک صبحگاهی بر زمین بنشیند، زمین حاصلخیز می‌شود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۴).
- اگر در نوروز هوا سرد باشد، غلات پر محصول می‌شود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۴).
- اگر در نوروز بر روی شاخه‌های نازک دراز مرطوب درختان، قطرات آب دیده شود، درختان پر بار می‌شوند (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۴).
- اگر ماه در نوروز از سمت شمال طلوع کند، سال خنک و اگر از سمت جنوب طلوع کند، تابستان بسیار گرم خواهد شد (غوچ‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۳۱).

■ پیش‌بینی وضعیت‌های مختلف هوا با توجه به نشانه‌ها:

در این بخش وضعیت‌های گوناگون هوا بر اساس نشانه‌ها بررسی می‌شود. ممکن است با توجه به برخی از علائم و نشانه‌ها، هوا گرم، سرد، بارانی، برفی، صاف، گرفته و خفه، یا همراه با وزش باد و نسیم و... باشد. با توجه به باورها، اشخاص پیش‌بینی می‌کنند که در آن روز و یا فردا و وضعیت هوا چگونه خواهد بود؟ برای نمونه هوا بارانی خواهد شد یا برفی و یا آفتابی و...

■ نشانه‌های بارش باران و یا نباریدن باران:

- در این قسمت بر اساس رفتار حیوانات، وضعیت ابرها، خورشید، ماه و ستارگان و... پیش‌بینی بارش باران و نباریدن باران انجام می‌شود.
- اگر گوسفند گوشش را بجنباند، باران می‌بارد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۴).
- اگر پرندگان جمع بشوند و از درختی بر درختی بنشینند و چهچه بزنند، همان روز یا فردای آن روز باران می‌بارد (غوچ‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۹).
- اگر قورباغه‌ها از آب بیرون آمده و به میان بوته‌ها بخزند، فردای آن روز باران می‌بارد (غوچ‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۵، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۴).
- اگر گربه دمش را بلیسد و بدنش را بر دیوار بمالد، آن روز بارانی می‌شود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۸).
- اگر گربه دست و پایش را الیس بزند، [نشانه آن است] که باران در راه است (فجوری، ۱۳۹۹).
- چنین حدس زده می‌شود که اگر پرستو در سطح پایین و نزدیک به زمین پرواز کند، باران خواهد بارید (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۰).
- اگر پرنده روی یک پایش بایستد و به خواب برود، فردای آن روز هوا خنک می‌شود و یا باران می‌بارد (غوچ‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۵).

- اگر در مکان خالی یا فضای باز و کوه داد بکشی و صدایت منعکس نشود، ممکن است باران بیبارد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۹، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۵).
- اگر نمکی که در پاکت کاغذی جا دارد، کمی خیس شود، باران می بارد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۹، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۵).
- اگر تنباکو کمی نم بکشد، باران می بارد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۹).
- پس از خمیر کردن؛ اگر دست آغشته به خمیر را در نهر روستا شست و شو دهند، باران خواهد بارید (مرادی، ۱۳۹۶: ۹۰).
- اگر باد از پایین یعنی از طرف دریا باشد، امروز بارندگی است و باران می بارد و اگر از طرف مشرق باشد می گوئیم هیچ جا نروید، چون امروز طوفان و سیل است و گرفتار سیل می شوید (حمیدرضا نوروزی، ۱۴۰۰).
- اگر ابرها به مدت طولانی روی کوه بمانند، فردای آن روز باران خواهد بارید (اورآیف، ۱۹۹۳: ۴۶، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۶).
- اگر ابر سفید تمام آسمان را پوشانده باشد، آن روز یا فردای آن روز بارندگی خواهد بود (سلطان بهادری، ۱۴۰۰).
- اگر در هوای صاف و آفتابی هنگام غروب، آفتاب بدون آنکه دیده شود، غروب کند، فردای آن روز ببری و بارندگی می شود (یاسین قزله، ۱۴۰۰).
- اگر ماه به هنگام طلوع، آبی فام پرتو بیفکنند، فردای آن روز باران می بارد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۰) و یا [پس از مدتی] باران می بارد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۲).
- اگر به هنگام غروب خورشید، پرتوهای آن به طور عمودی از میان شفق بتابد، فردای آن روز باران می بارد (اورآیف، ۱۹۹۳: ۴۶، غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۷، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۶).
- اگر موقع غروب خورشید، ابر جلوی آن را بگیرد، می گویند فردا باران می بارد (بنیامین علی پور، ۱۴۰۰).
- اگر ستارگان راه شیری به روشنی دیده شوند، فردای آن روز هوا صاف و اگر رنگ پریده دیده شوند، فردای آن روز باران می بارد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۹، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۹).
- اگر فلق سرخ سحرگاهی، به هنگام روشن شدن هوا بتدریج سفید نشده و یکباره رنگ ببازد، باد شدیدی می وزد و باران می بارد (اورآیف، ۱۹۹۳: ۴۶، غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۲).
- اگر شب بالای کوه، رعد و برق بزند، بارش باران تا فردا ادامه می یابد (اورآیف، ۱۹۹۳: ۴۶، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۶).
- اگر هنگام باریدن باران، کف دست خود را برای دعا بالا ببریم، می گویند به مدت چهل روز باران می بارد (بنیامین علی پور، ۱۴۰۰).
- اگر روی کفن مرده باران بخورد، می گویند به مدت چهل روز باران می بارد (همان).

■ برخی از نشانه ها دلالت بر آن دارد که باران نخواهد بارید

- اگر صبح زود، محل طلوع خورشید به رنگ خاکستری متمایل به سفید باشد، آن روز باران نمی بارد (اورآیف، ۱۹۹۳: ۴۶، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۸).
- اگر گریه در وسط خانه درازکش بخواهد، حتی اگر آن روز در آسمان ابر هم باشد، باران نمی بارد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۸).
- اگر ماه نو به هنگام طلوع، شفاف دیده شود، در طول ماه باران نمی بارد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۰).
- نشانه های بارش برف و نباریدن برف:
- اگر ماه در زمستان به رنگ سرخ باشد، فردای آن روز برف می بارد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۲).
- اگر در بیستم اکتبر هوا سرد بشود و بارندگی باشد، در بیست و دوم نوامبر برف می بارد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۸).

- اگر آلبالو در نوامبر، برگ نو آورد، در دسامبر منتظر برف نباش (غوج مئرادوف، ۳۱: ۱۹۹۵).
- نه روز بعد از آمدن چکاوک، برف می بارد (همان، ۲۸).
- اگر موش ها در پنبه زارها، الیاف پنبه را جویده و دور بیندازند، برف باریده شده، مدت طولانی روی زمین می ماند (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۷).
- اگر شب، برفک صبحگاهی بر زمین بنشیند، روز برف نمی بارد (اورایف، ۴۶: ۱۹۹۳، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۵).

■ نشانه های گرم شدن هوا:

- اگر نسترن کوهی در سحر گلبرگ هایش را باز نکند، آن روز بسیار گرم خواهد شد (غوج مئرادوف، ۲۶: ۱۹۹۵، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۲).
- اگر پرندگان صبح زود در زیر برگ پنهان شوند، [نشانه آن است که] آن روز هوا گرم خواهد شد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۶، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۲).
- اگر قمری ها آواز بقو سر دهند، همان روز هوا گرم می شود (غوج مئرادوف، ۲۹: ۱۹۹۵).
- اگر قورباغه ها در نهرها تا هنگام سپیده دم، به خواب نروند؛ فردای آن روز هوا گرم خواهد شد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۶، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۲).
- اگر ماه نو از سمت جنوب طلوع کند، سراسر ماه هوا گرم می شود (غوج مئرادوف، ۲۷: ۱۹۹۵، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۲).
- اگر شب، رنگ ماه سرخ باشد، فردای آن روز هوا گرم می شود (اورایف، ۴۶: ۱۹۹۳).
- اگر کلاغ ها به هنگام فرارسیدن بهار، شروع به فرود آمدن کنار آب کنند، گرما زودتر از معمول فرا می رسد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۴).
- اگر گلی به نام گیجه گوزه لی، شب، غنچه هایش را باز نکند، فردای آن روز هوا بسیار گرم می شود (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۶).

■ نشانه های سرد شدن هوا:

- اگر پرندگان در پاییز نزدیک به زمین پرواز کنند، سرما زودتر می رسد (اورایف، ۴۶: ۱۹۹۳).
- ماه اگر در پاییز به صورت عمودی طلوع کند، سرما زودتر می رسد (اورایف، ۴۶: ۱۹۹۳، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۶).
- در پاییز دو هفته بعد از مهاجرت دُرناها، سرما فرا می رسد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۱).
- اگر غاز در روز معتدل، روی یک پایش بایستد، فردای آن روز هوا سرد می شود (غوج مئرادوف، ۳۱: ۱۹۹۵، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۵).
- اگر گربه عطسه کند، باید منتظر سرد شدن هوا ماند (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۳).
- اگر قرقاول ها، کبک ها زیر بوته ها بروند، نشانه آن است که فردا هوا خیلی سرد خواهد شد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۷).
- اگر آلبالو، در نوامبر برگ نو آورد، هوا سرد می شود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۴).
- اگر در شب در طول نهر سکوت برقرار باشد و امواج آب بدون سر و صدا جاری شوند، فردای آن روز هوا سرد می شود (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۸).
- اگر شب سیم های عبوری برق در هوای صاف به آرامی به این طرف و آن طرف تکان بخورند، فردای آن روز هوا سرد می شود (غوج مئرادوف، ۳۰: ۱۹۹۵، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۷).

- اگر علفچه‌های سبز از بن علف‌های خشک و زرد شده پاییزی، شروع به رویش نماید، سرما دیر فرا می‌رسد (غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۸).
- اگر هیزم‌هایی که از بیرون آورده شده، با سر و صدای خاصی بسوزند، سرما تا دیر وقت ادامه می‌یابد (اورایف، ۱۹۹۳: ۴۶، غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۳۰، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۸).

■ نشانه‌های هوای معتدل و خنک:

- اگر هنگام غروب خورشید، جلوی آن را شفق رنگارنگ بگیرد، شب هوا معتدل می‌شود (غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۸، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۶).
- اگر هنگام غروب خورشید، شفق سرخ‌رنگ شود، فردای آن روز، هوا معتدل می‌شود (غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۷).
- اگر گربه به پشت بغلتد و به بدنش کش‌وقوس بدهد، آن روز هوا معتدل می‌شود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۸).
- اگر کلاغ‌ها در زمستان به سوی کوه‌ها پرواز کنند، نشانه معتدل شدن هوا است (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۱).
- اگر ماه نو از شمال طلوع کند، سرتاسر ماه هوا خنک می‌شود (غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۷، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۲).
- اگر پرندۀ‌ای روی یک پایستد و به خواب برود، فردای آن روز هوا خنک می‌شود (غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۵، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۴).
- اگر کلاغ‌ها در نوروز قارقار کنند، نشانه آن است که هوا در ماه آینده خنک خواهد شود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۴).

■ نشانه‌های هوای گرد و خاکی:

- اگر مرغ با صدای بلند قدق کند، هوا گرد و خاکی می‌شود (غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۶).
- اگر ستارگان در شب رنگ پریده دیده شوند، فردای آن روز باد همراه با گرد و خاک بر می‌خیزد (اورایف، ۱۹۹۳: ۴۶، غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۱، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۵).

■ نشانه‌هایی برای وزش نسیم و باد:

- اگر اشعه آفتاب به محض طلوع، بجای اینکه بتدریج بتابد به یکباره و سوزان بتابد، بعد از ظهر باد گرم خواهد وزید (غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۲).
- اگر سمت غرب در زمان غروب خورشید تا نیمه شب سرخ باشد، هوای فردا، همراه با وزش نسیم خواهد بود (غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۳۱).
- اگر موقع طلوع ماه، روی آن کدر باشد، فردای آن روز نسیم مرطوب می‌وزد (غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۲).
- اگر موقع طلوع ماه نو، هاله‌ای اطرافش تشکیل شود، فردای آن روز باد خواهد وزید (همان، ۲۲).
- اگر فلق به رنگ سرخ تیره باشد، فردای آن روز باد خواهد وزید (همان، ۲۹).
- اگر پرندگان خانگی چهچهه زنند، فردای آن روز باد خواهد وزید (همان، ۳۰، الیاسووا، ۱۱۷: ۲۰۰۵).
- اگر در مکان خالی یا هوای آزاد و در کوه فریاد بکشی و صدایت منعکس نشود، ممکن است باد بوزد (غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۹).
- اگر کوزه و ظرفی که در فضای آزاد انداخته شده، با برخورد نسیم به صدا در بیاید، فردای آن روز باد می‌وزد (همان).
- اگر مرغ‌ها در طول روز بدنشان را جمع کرده بخوابند، هوا همراه با وزش باد سرد خواهد شد (همان، ۳۰).

■ نشانه‌های دگرگون شدن / به هم خوردن هوا:

- اگر هنگام طلوع خورشید، حلقه‌ای گرد آن تشکیل شود و پرتوافکنی کند هوا دگرگون می‌شود (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۹).
- اگر ستارگان در آسمان به ندرت دیده شوند، فردای آن روز هوا دگرگون خواهد شد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۹، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۴).
- اگر پرستوها جیک جیک‌کنان از روی آب پرواز کنند، هوا به هم می‌خورد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۵، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۴).
- اگر جغد همچنان سروصدا کند، نشانه به هم خوردن هوا است (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۱).

■ نشانه‌های هوای صاف:

- اگر به آسمان در بعدازظهر هنگام غروب نگاه کنی و آسمان به رنگ سرخ یا سرخ کم‌رنگ باشد، نشانه آن است که در روز بعد هوا صاف خواهد شد (محمد نوروزی، ۱۴۰۰).
- اگر موقع غروب خورشید، جلوی آن را شفق رنگارنگ ببوشاند، شب هوا معتدل و فردای آن روز هوا صاف خواهد بود (اورایف، ۱۹۹۳: ۴۶، غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۸، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۶).
- اگر ستارگان راه شیری در آسمان به روشنی دیده شوند، فردای آن روز هوا صاف خواهد شد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۹).
- اگر ستارگان در شب، در وضعیت درخشان و انگار در حال افتادن به زمین باشند، فردای آن روز، هوا صاف و بدون وزش نسیم خواهد بود (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۲، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۹).
- اگر در مکان خالی و یا هوای آزاد و کوه فریاد بکشی و صدايت منعكس شود، هوا صاف خواهد شد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۹، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۵).
- اگر در ژانویه صبح زود برفک بر زمین بنشیند، آن روز هوا صاف و شب یخبندان خواهد شد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۳۰).
- اگر کبوترها همچنان یق بگو کنند، نشانه آن است که هوا صاف خواهد شد (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۸).

■ نشانه‌های هوای خفه و گرفته:

- اگر آبدزدک، در شب، در محلی که آب باشد، آواز سر ندهد، فردای آن روز هوا خفه و گرفته خواهد شد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۶، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۵).
- اگر قورباغه‌ها بیرون آمده و آواز سر دهند، آن روز هوا گرفته و خفه خواهد شد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۶).
- اگر آسمان به رنگ شیری باشد و به سفیدی بزند، فردای آن روز، هوا گرفته و خواهد شد (اورایف، ۱۹۹۳: ۴۶، غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۱).
- اگر در شب پاییزی، جلوی ماه بدون درخشندگی باشد و به سفیدی گراید، فردای آن روز هوا گرفته و خفه خواهد شد (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۷).

■ موارد دیگر:

- اگر شب، ماه گاهی روی ابر دیده شود و گاهی هم زیر ابر پنهان شود، فردای آن روز هوا غیر قابل پیش‌بینی می‌شود (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۶، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۹).
- اگر کلاغ‌ها نوک‌هایشان را زیر بال‌هایشان فرو برند، سرمای سرد و گزنده‌ای در پیش‌رو خواهد بود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۰).
- اگر در ژانویه صبح زود برفک بر زمین بنشیند، آن روز هوا صاف ولی شب یخبندان می‌شود (غوج مئرادوف، ۱۹۹۵: ۳۰).

- اگر هوای ماه ژانویه مانند هوای نوروز باشد، می‌گویند در نوروز هم باید منتظر هوایی چون هوای ماه ژانویه بود (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۱).
- اگر موقع غروب خورشید، شفق سرخ شود، فردای آن روز هوا مساعد خواهد شد. اگر در سپیده‌دم، فلق سرخ شود هوا نامساعد می‌شود. از نیاکان ما این ضرب‌المثل باقی مانده است: اگر شفق شامگاهی به سرخی گراید، بدان که عروست صاحب فرزند پسر خواهد شد و اگر فلق در صبحگاه به سرخی گراید، بدان که ثروت به تاراج خواهد رفت. (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۳).
- اگر هنگام غروب در هوای ابری، خورشید دیده شود، فردای آن روز هوا آفتابی می‌شود (یاسین قزلجه، ۱۴۰۰).
- اگر به هنگام غروب، در هوای صاف و آفتابی، خورشید بدون آنکه دیده شود، غروب کند، فردای آن روز ابری و بارندگی می‌شود (یاسین قزلجه، ۱۴۰۰).
- اگر به هنگام عصر، خورشید کامل و واضح دیده شود، فردا هوا آفتابی است (بنیامین علی‌پور، ۱۴۰۰).
- اگر در بهار رعد و برق زیاد بزند، قارچ فراوان خواهد رویید (غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۹، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۴).
- اگر محل غروب خورشید به رنگ شیری باشد، شب مه‌آلود نخواهد شد (اورایف، ۱۹۹۳: ۴۷، غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۲۸، الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۱۹).
- اگر در چند روز اول سال بارندگی شود، آن سال پر باران می‌شود (یاسین قزلجه، ۱۴۰۰).
- اگر در روی زمین بدی و شر زیاد باشد، مادر زمین، انحراف و بدی‌ها را نمی‌تواند تحمل کند و به همین خاطر زلزله می‌آید (الیاسووا، ۲۰۰۵: ۱۲۲).
- اگر حیوانات جمع شوند و زوزه بکشند و داد و فریاد کنند و ماهیان از آب بالا بپرند، نشانه آمدن زلزله است (غوج‌مئرادوف، ۱۹۹۵: ۱۱).

■ منابع و مآخذ:

- غلامی، زهرا (۱۴۰۰). بازتاب دانش هواشناسی در باورها و امثال و حکم مردم بیرجند، دو ماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه، سال ۹، شماره ۳۸، خرداد و تیر، صص ۱-۴۰.
- مرادی، منصور (۱۳۹۶). خوراک و باورهای عامیانه و فرهنگی ترکمن‌ها، نان ترکمن، فصلنامه اختصاصی مطالعات فرهنگی میرداماد، سال دوم، شماره هفتم، صص ۸۱-۹۲.
- T rkmen halk yrymlary, a gabat, Magaryf. (۱۹۹۵) Go myrdow, B.
- Yrymlar, a gabat, ruh. (۱۹۹۳) r ew, arazbay.
- T rkmen halk yrym ynan lary, a gabat, m ras. (۲۰۰۵) Yl asowa, gurbanjemal.

■ اشخاص:

- بهادری، سلطان (۱۴۰۰). پنجم ابتدایی، ۴۸ ساله، طایفه نُخُورلی، ساکن بجنورد.
- علی‌پور، بنیامین (۱۴۰۰). سال دهم انسانی دبیرستان نمونه شهرستان گنبد.
- فجوری، ستار بردی (۱۳۹۹). فرهنگی و دانشجوی دکترای تاریخ و پژوهشگر تاریخ و فرهنگ و ادبیات ترکمن، ۴۹ ساله.
- قزلجه، یاسین (۱۴۰۰). دهم انسانی دبیرستان نمونه شهرستان گنبد.
- نوروزی، حمیدرضا (۱۴۰۰). مهندسی عمران آب و فاضلاب، ۵۱ ساله، از طایفه نُخُورلی ساکن بجنورد.
- نوروزی، محمد (۱۳۹۸). فرهنگی و لیسانس جغرافیا، ۵۰ ساله، طایفه نُخُورلی، ساکن بجنورد.